

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ СУБТИТРІВ ТА СПЕЦИФІКА ЯПОНСЬКОГО МОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ДОРАМИ «相棒» («Напарники»).

Грицай Анастасія Павлівна, студентка IV курсу (групи ФЯб-1-18-4.0д.), спеціальності «Філологія» Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Д.П. Москальов, доцент кафедри східних мов та перекладу Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

У статті автор розглядає субтитри як важливу частину нинішньої медіа дійсності, їхнє створення та переклад, а також притаманні риси мовлення у японському телевізійному жанрі.

***Ключові слова:** субтитри, переклад, лексика у телесеріалах, японські телесеріали, мультимедійний текст.*

Актуальність та доцільність дослідження. Наявність перекладених субтитрів вже стала невід'ємною частиною нашого життя. Дослідження перекладу субтитрів є предметом, який наразі неглибоко досліджений, незважаючи на високу затребуваність галузі. Тема актуальна, оскільки набула всесвітнього попиту через впровадження інклюзивності та через зростання популярності стрімінгових сервісів за останні десять років.

Мета статті: проаналізувати процес створення, перекладу субтитрів і виокремити риси мовленнєвої діяльності у японських телепередачах детективного жанру.

Аналіз останніх публікацій. Однією з найперших лінгвістів, яка виділила фільми та відео як аудіо-візуальний текст є Катерина Рейсс, яка згодом також у своїй праці (Reiss, 1971: 34) ввела в обіг поняття «мультимедійний», яке включає у собі наявність тексту, зображень та звуку.

Також Хорхе Діаз Сінтрас – один з провідних спеціалістів у Британії щодо створення та перекладу субтитрів. Він продовжує у своїх дослідженнях залучати комп'ютерні програми, розроблюючи нові стратегії перекладу

субтитрів. Так само, як і Хорхе Діаз Сінтрас, Ів Гамб'є розвиває тему аудіо-візуального тексту у застосуванні та викликах, які виникають у процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдяки швидкому темпу глобалізації культура та традиції Далекого Сходу стали доступними як ніколи. Водночас, споживання відео- та аудіо- контенту через мережу Інтернет зростає з кожним роком і у 2019 році витрати на стрімінгові сервіси (англ. streaming services) сягнула позначки 53.34 мільярда доларів у всьому світі (Stoll, 2021). На таких сервісах як Netflix, Disney+, iQIYI, Hulu, Rakuten-користувачам доступні не лише серіали та кінострічки європейського та американського виробництва, але й також виробництва Японії та Китаю.

Дорами (англ. drama, яп. ドラマ) – це азійські телесеріали, популярні серед молоді (Parmar, Richard, Steinberg, 2005). Сегмент азійських телесеріалів продовжує розширюватись на стрімінгових сервісах через вищезгадану популярність. Невід'ємною частиною перегляду іноземного медіа-контенту на сьогодні є переклад, а також його реалізація у формі озвучення (накладання перекладу мовлення на оригінальну звукову доріжку) або субтитри (візуальне текстове відображення на екрані).

Субтитри – це зображення тексту у нижній, як правило, частині екрану, яке передбачає передавання оригінального діалогу співрозмовників, а також і непослідовних елементів, які висвітлюються на екрані (підписів, знаків тощо) (Cintas, Rемаel, 2014). Такий контент можна вважати аудіо-візуальним текстом за Рейс К., він включає у себе всі описані нею три типи текстів – інформативного, виражального, оперативного, які супроводжуються зображенням та музикою (Reiss, 1989). Рейс К. також ввела поняття «мультимедійного» тексту (警察庁組織令, 1954).

Ми можемо виділити три категорії на, які спираються компоненти та стандарти у процесі перегляду субтитрів: час, візуальність, та звук.

Належить також сказати, що усі програми з субтитрами, згідно з цими категоріями мають три компоненти: зображення, усне мовлення та самі субтитри (Cintas, Rемаel, 2014). Проте, для створення та перекладу розуміння

цих категорій замало, саме тому для субтитрів існують також і стандарти, які є загальноприйнятими на ринку.

Вони включають у себе: семантично коректне висвітлення змісту діалогів, полілогів; достатня тривалість текстового відображення для глядача; відповідна кількість знаків до роздільної здатності екрану; синхронність тексту, звуку та зображення.

Семантично коректне висвітлення є важливим аспектом перекладу субтитрів, адже тут переклад межує з адаптацією. Під час перекладу можуть виникнути труднощі з культурною адаптацією контексту діалогів та полілогів, бо, скажімо, японська любовна дорама розрахована на аудиторію японців, в основному жінок та дівчат, у сюжетах та сценах яких часто присутні невідомі культурні елементи для пересічного українця чи француза. Тому, існує відкрита дискусія щодо того, як називати перекладацьку діяльність у межах сфери субтитрів.

У зв'язку також з таким культурним аспектом, виникає також і мовне питання, адже переклад фразеологізмів та певних назв страв кухні, наприклад, суттєво впливає на передачу змісту оригінального мовлення. Особливо передача змісту під час створення субтитрів є доволі складним процесом, якщо у проєкт телепередачі, відео або серіалу планово не входить подальше створення субтитрів самим дистриб'ютором. Це означає, що особа, відповідальна за створення субтитрів, повинна розпізнати мовлення та відтворити його у текстовому варіанті – усе це дає простір для того, аби назвати субтитри стенограмою певним чином.

Тим не менш, субтитри мають значну відмінність від стенограми як такої, оскільки стенограма (від грец. στενός – вузький, тісний й γράφειν – писати (Стенографія. Словник іншомовних слів, 1985)) – це дослівний запис усної мови способом стенографії, а також розшифрований текст такого запису (Стенограма. Словник української мови, 1978). Спосіб стенографії передбачає застосування системи спеціальних геометричних позначок та письмових елементів для швидкого синхронного занотовування усного мовлення

(Стенографія. Енциклопедія українознавства: Словникова частина, Т. 8. 2000: 3045–3046).

Відмінність субтитрів полягає у тому, що для створення субтитрів не потрібна спеціальна система позначок для швидкісного запису тексту, а сам запис мовлення можна переслухати та ввести правки, у той час як під час створення стенограми така можливість відсутня.

Технології змінюють наш світ швидкими темпами і на процес створення субтитрів вони також повпливали. Наприклад, наявні розробки розпізнавання (Liu, 2020: 41–42) усного мовлення багатьма мовами міжнародними компаніями (Keruska, 2017: 20–24) та напрям розвитку у цій сфері технологій на ринку України (Cybernova, 2012), створюють можливість застосування цих технологій не лише для більшої інклюзивності суспільства, але й у допомозі зі створенням субтитрів, додаткового джерела перевірки достовірності розпізнавання мовлення у медіа контенті.

Одним з стандартів також виступає час за який глядач може прочитати текст субтитрів. Лексичний склад речень у такому разі грає доволі суттєву роль, а, значить, також впливає на переклад і наближає його до адаптації.

При перегляді контенту з субтитрами важлива також і тривалість відображення речень. У середньому на екрані можна розмістити за раз від 32 до 41 знаків (Cintas, Remael, 2014) на одну строку при можливих двох. Через такі обмеження виникають труднощі з обмеженою кількістю тексту у реченнях та фразах, як і зникає можливість додати примітку, схоже на примітки у друкованих виданнях.

Безперечно, окрім тривалості, семантичної відповідності основним показником якості є синхронність субтитрів із зображенням та звуком.

Розгляньмо, приклади створених субтитрів та їхнього перекладу з японську на українську у межах популярної у Японії дорами «相棒» («Напарники»).

Для розуміння полілогу, особливо розмови з епізоду телесеріалу важливо враховувати контекст. Жанр телесеріалу або дорами «相棒» («Напарники») –

детектив, тому у ньому присутня лексика, яка притаманна розслідуванням. Головними героями є двоє поліцейських на імена Каору Камеяма (亀山薫) та Укьо Сугішіта (右京杉下) присутні на дисциплінарній комісії через підставне самогубство антагоністки. Укьо Сугішіта є типовим «Шерлоком», однак з наявною японською ввічливістю та наполегливістю. Каору Камеяма з іншого боку є «Ватсоном», а також такою собі людиною з народу. Ми позначили їхні репліки С. та К. відповідно. Х. – Харукі Окочі, наглядач відділу кадрів столичної поліції (警察庁組織令, 1954), а П1 – один з членів комісії.

Вихідний аудіо- текст (Source Text):

X:もちろん、頭痛の種はあなただ。さて、杉下警部・・・

C:はい。

X:そして、亀山巡査部長・・・

K:はい。

X:お二人について問題になっているのは次の 2 点ですよ。一つはそれぞれ休職中休暇中にも関わらず、かつまた捜査権限のない部署に配属中にも関わらず、勝手な捜査活動を行ったこともう一つはその操作に行き過ぎがあり、結果重大な過失を引き起こしたこと・・・

K:過失？

П1: 自殺騒ぎ、起こされる過失のではないだろう？違うか？

C:おっしゃる通り、その責任をかんじています。

X:3 件の毒殺事件大学教授と二人の会社役員が殺された事件の捜査は当然進めなければならない。無料、極力は早く犯人をあげなければならない。まね、しかしそれはあなた方の仕事じゃない。いいずれにしる懲戒処分は免れませんよ。

Переклад на цільову мову (Target Text):

X: Звісно, причиною цього є ви. Тож, інспекторе Сугішіта,...

C: Присутній.

X: І сержанте Камеяма...

К: Так точно.

Х: Ми будемо розглядати наступні два питання:

По-перше, незважаючи на відпустку та неробочий час, відкрити справу у відділі розслідувань та попри відсутність дозволів на ведення слідства, ви проводили самовільну розслідувальницьку діяльність. По-друге, через надмірне ставлення до розслідування, що в результаті призвело до прикрого випадку....

К: Випадку?

П1: Ви не думаєте, що спричинена вами спроба самогубства є прикрістю? Ні?

С: Все, як ви кажете. Я відчуваю відповідальність за це.

Х: Відкриті розслідування справи отруєння професора, а також двох директорів компаній повинні продовжуватись. Без сумніву, потрібно зробити все можливе для того, аби швидше спіймати злочинця. Однак, це не входить у ваші обов'язки. У будь-якому разі дисциплінарного покарання вам не уникнути.

Можна побачити різницю стилів ввічливості у цьому полілозі. Харукі Окочі та член комісії використовують простий стиль та фамільярний. Разом з тим підлеглі Сугішіта та Камеяма використовують нейтрально-ввічливий стиль (Комарницька, Комісаров, 2012. Т. 2: 299–302). Однак, Камеяма також перебиває вищого за рангом, тому це вважається зі сторони манер доволі грубим, можна порівняти його здивування (過失? /Випадку?) з тим, як спокійно сприймає сказане Сугішіта (おっしゃる通り、その責任をかんじています。 /Все, як ви кажете. Я відчуваю відповідальність за це.). Така поведінка прийняття відповідальності за, можливо не власну вину, більш характерна для японської дійсності, аніж української.

У перекладі деяких звукові сполучень (うん/はい), які позначають згоду, потрібно уникати повторень, те саме стосується слів вираження вдячності (感謝 すます/ありがとうございます), а також вибачень (申し訳ございません/失礼/ すみません). Доцільно за таких обставин скористатись синонімією

і не забувати про ступінь ввічливості, наприклад при нейтрально-ввічливому вибаченні: вибачте, даруйте, перепрошую, пробачте тощо.

Використання таких складних кангових конструкцій як «捜査権限» (дозвіл на розслідування) також є однією з рис детективних дорам, хоча й велика кількість офіційно вживаної лексики переважає у репліках вищого за посадою Харукі Окочі. Така вузько вживана лексика та стиль мовлення, а саме його переклад може виявитись складним у сфері сприйняття цільовою аудиторією.

Вихідний аудіо- текст (ST):

被告人の犯行は稀に見る凶悪なものであり、その手口も極めて、残虐非道であると言わなければならない。また、犯行当時の被告人の社会的地位を考えるその社会全般に与えた影響は甚大かつ深刻なものであり、司法当局への信頼を失墜させかねない重大なものであった。然り、それほどの重大時間を引き起こしながらも被告人に改悛の情は認められずよって表情を終了する余地は無いものと判断する。それでは判決を申し渡します。処分。被告人を死刑に処する。

Переклад на цільову мову (TT):

Суд вважає, що обвинувачений вчинив кримінальне правопорушення високого рівня суспільної небезпеки, та зважаючи на суспільний статус обвинувачуваного, що потягнуло з собою суспільні наслідки та значну шкоду авторитету правоохоронних органів, а також беручи до уваги відсутність каяття обвинувачуваного і пом'якшувальних обставин,

Ураховуючи вищесказане суд, вирішив:

Засудити обвинувачуваного до покарання у вигляді смертної кари.

Під час перекладу, які стосуються особливостей культури з мови оригіналу на цільову мову необхідно зважати і на культуру мови-реципієнта. У цьому уривку (また、犯行当時の被告人の社会的地位を考えるその社会全般に与えた影響は甚大かつ深刻なものであり、司法当局への信頼を失墜させかねない重大なものであった。 / (дослівно) Крім того, через колишній суспільний

статус обвинувачуваного цей злочин спричинив серйозні наслідки для суспільства загалом. Це підірвало довіру до правоохоронних органів.) можна виокремити складне сурядне речення в оригіналі, однак у перекладі відбувається адаптація до типового вироку суду, при цьому враховуючи стандарти субтитрів у легкості до сприйняття глядачем та меншою кількістю знаків на екрані. Варто зазначити також і специфічність обставин, у яких мовлення відбувається. Зазначений текст – це вердикт японського суду. Різниця культурна виражена словами (社会全般に与えた影響は甚大かつ深刻なものであり / (дослівно) Крім того, через колишній суспільний статус обвинувачуваного, цей злочин спричинив серйозні наслідки для суспільства загалом.) такі репутаційні та суспільні заяви суддів в оригіналі, як правило не мають місце в українській культурі, а, отже, такі злочини сприймаються вкрай негативно усім соціумом.

Окремі труднощі у перекладі щодо правових текстів, у даному випадку саме постановочного засідання суду, виникають при намаганні адаптувати якомога ближче до системи правосуддя знайомої глядачу. Таким чином у даному випадку краще схилитись у бік адаптування, ніж дослівного перекладу.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, в умовах зростаючого попиту на медійну продукцію виникають питання локалізації, а саме перекладу та створення субтитрів – доволі простого засобу передачі змісту, не порушуючи оригінальності наданого контенту. На сьогодні великі компанії просувають автоматичне розпізнавання мовлення для легкого доступу до контенту для усіх людей навколо світу, не залежно від їхньої мови.

Мультимедійний контент сам по собі є відносно новим явищем, адже він послуговується аудіо- та візуальними характеристиками, які створюють когнітивний синтез у форматі відео, серіалу чи короткого кліпу. Тому способи його перекладу є доволі актуальним предметом для дослідження.

Зокрема галузь японських телесеріалів (дорам) активно поширюється на європейські ринки створюючи попит на вищезгадану локалізацію вмісту.

Хоча, створення субтитрів за допомогою інструментів розпізнавання мовлення і можливе, однак воно знаходиться у процесі розробки і покращення. У той же час як переклад субтитрів має свої стандарти та особливості серед яких: коректне висвітлення змісту, тривалість відображення тексту, кількість знаків до роздільної здатності екрану, синхронність тексту, зображення та звуку.

Особливістю створення і перекладу субтитрів японських дорам є складність передачі її культурних аспектів. Так, перекладач повинен створити саме ті субтитри, які будуть відповідати усім потребам глядача, зважаючи на загальноприйняті норми. Необхідно також враховувати контекст діалогів та полілогів, міжособистісні стосунки між співрозмовниками для того, аби змогти врахувати стилі реплік, звертання та специфічну лексику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Reiss K. *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*. München: Hueber, 1971. С. 34.
2. Stoll J. Video streaming worldwide – statistics & facts. Statista. 2021, March 2. URL: <https://www.statista.com/topics/7527/video-streaming-worldwide/#dossierKeyfigures>
3. Parmar P., Richard B., Steinberg, S. *Contemporary Youth Culture [2 volumes]: An International Encyclopedia*. Greenwood. 2005. Vol. 2.
4. Cintas D.J., Remael A. *Audiovisual Translation: Subtitling (Translation Practices Explained) (1st ed.)*. Routledge. 2014.
5. Reiss K. «Text types, translation types and translation assessment», translated by A. Chesterman, in A. Chesterman (ed.) 1989. P. 105–115.
6. Стенографія. Словник іншомовних слів за ред. О.С. Мельничука. Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985. 966 с.
7. Стенограма. Словник української мови: в 11 томах. 1978. Т. 9. 685 с.
8. Стенографія. Енциклопедія українознавства: Словникова частина: в 11 т. Наукове Товариство ім. Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. Париж, Нью-Йорк, Львів: вид. «Молоде життя», Т. 8. 2000. С. 3045–3046.
9. Liu H. *Robot Systems for Rail Transit Applications*. Elsevier Gezondheidszorg. 2020. С. 41–42.
10. Kępuska V. Comparing Speech Recognition Systems (Microsoft API, Google API And CMU Sphinx). *International Journal of Engineering Research and Applications*. 2017. 07(03), P. 20–24. URL: <https://doi.org/10.9790/9622-0703022024>
11. Cybermova LLC (ТОВ «Кібермова») *Ukrainian Speech Recognition – VoiceTypist software – Розпізнавання українського мовлення 2012*. URL: <http://cybermova.com/products/stt-demo.htm>
12. Комарницька Т.К., Комісаров К.Ю. Сучасна японська літературна мова. Теоретичний курс. Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. Т. 2. С. 299–302.

13. 警 察 庁 組 織 令 . 1954. URL: https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=329CO0000000180_20220401_503CO0000000335

14. Gambier Y., Gottlieb H. (Multi) Media Translation: Concepts, practices, and research (Benjamins Translation Library). John Benjamins Publishing Company. 2001.